

Поряд із рівневою та видовою диференціацією небезпідставно А.П. Закалок запобіжну діяльність поділяє за масштабом (межами поширеності) здійснення на: а) загальнодержавну – в межах усієї держави; б) регіональну або галузеву – в межах регіону, міста, району, мікрорайону, галузі суспільних відносин; в) об'єктову – на конкретному об'єкті (підприємство, навчальний заклад); г) індивідуальну – стосовно конкретної особи та її мікросоціальних умов.

О.М. Джужа та інші науковці залежно від масштабів і мети застосування запобіжних заходів рівні профілактики аргументовано, і варто з цим погодитись, поділяють на загальносоціальний і кримінологічний, а їх класифікацію здійснюють за такими підставами: - соціальним рівнем запобіжної діяльності; -обсягом (масовістю) охоплення; - територіальним масштабом; - етапом впливу на об'єкт профілактики; - спрямованістю, видом (змістом) впливу;

1. суб'єктом розробки і застосування.

О.М. Бандурка та Л.М. Давиденко класифікацію профілактичних засобів здійснили за такими критеріями: за рівнем; об'ємом; масштабом їх застосування та характером змістовної сторони даних заходів. При цьому за рівнем та об'ємом застосування запобіжних заходів вони розрізняють загальну, особливу та індивідуальну профілактику.

У науковій літературі трапляються й інші підходи, проте, виходячи з того, що це не входить в основні елементи предмета даного дисертаційного дослідження, варто лише константувати, що всі вони носять дискусійний характер і мають теоретико-пізнавальне значення для повного і всебічного з'ясування змісту діяльності із запобігання злочинам, у тому числі на віктимологічному напрямку.

Щодо віктимологічного запобігання, то як встановили Ю.В. Баулін та В.І. Борисов, воно здійснюється на тих самих рівнях, що і профілактика злочинів, а саме це: - загальносоціальне віктимологічне запобігання; - спеціально-віктимологічне запобігання, яке так само, як і його аналог, частково складається з віктимологічної профілактики та віктимологічного запобігання; - індивідуальне віктимологічне запобігання злочинам.

ВІКТИМОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ВІД НЕЗАКОННОЇ ТОРГІВЛІ ОРГАНАМИ І ТКАНИНАМИ ЛЮДИНИ

Ілляшенко О.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

В Україні як у будь-якій правовій державі, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Нажаль, ці положення у багатьох

випадках залишаються лише на папері. На сьогодні, на жаль набирають обертів такі явища як жорстокість, насилля, агресія, терор, тяжкі злочини, серед яких вбивство, торгівля людьми з метою вилучення її органів і тканин.

Забезпечення прав та свобод людини є на сьогодні глобальною проблемою сучасності, у розв'язанні якої має бути зацікавлене все суспільство, адже незаконна торгівля органами і тканинами людини набула в світі значного розмаху і, зважаючи на суспільну небезпеку, протидія у цьому напрямі має вестися наполегливо та безкомпромісно. Очевидним є той факт, що розв'язання зазначеної проблеми тільки завдяки національним засобам практично неможливе, а тому вважається доцільним об'єднання зусилля світового співтовариства в цілому.

Аналізуючи національні розбіжності діючих систем захисту прав пацієнтів у різних країнах, у тому числі й Європі, у більшості країн є основний перелік прав, котрі відображені у різноманітних міжнародних угодах, різних деклараціях щодо захисту прав людини, зокрема в Резолюції про приведення у відповідність законодавства держав-учасниць щодо питань вилучення, пересадки і трансплантації матеріалів організму людини № (78)29, прийнятій Комітетом Міністрів Ради Європи 11 травня 1978 р. відповідно до ст. 10 зазначається, що жодне вилучення не повинно мати місце за наявності чітких чи попередніх заперечень з боку померлого, зокрема, враховуючи його релігійні та філософські переконання. У разі відсутності висловленої чи такої, що малася на увазі, волі померлого, вилучення може бути проведено. Однак держава може вирішити, що вилучення не повинно проводитись, якщо після проведення практично можливого розслідування, враховуючи думку сім'ї померлого і в разі смерті недієздатної особи, її законного представника, заперечення стане очевидним; якщо померлий був недієздатний, може також знадобитися згода його законного представника. Також, відповідно до Декларації про трансплантацію людських органів, що була прийнята 39-ою Всесвітньою Медичною Асамблеєю ще у жовтні 1987 р. : «Купівля-продаж людських органів строго засуджується». До речі, в Україні цей же принцип закріплений в статті 18 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» (1999 р.) і звучить так: «Укладання угод, що передбачають купівлю-продаж органів або інших анатомічних матеріалів людини, за винятком кісткового мозку, забороняється».

Необхідно зазначити, що діяльність Всесвітньої медичної асоціації направлена на вироблення певних принципів, згідно з якими необхідно розвивати світову трансплантологію та її юридичне регулювання задля запобігання порушення прав людини. Водночас в резолюції ВНА 57.18 від 22 травня 2004 року, що має назву "Пересадка органів і тканин людини" наголошується, що Всесвітня асамблея охорони здоров'я,

занепокоєна тим, що багато недостає людського матеріалу задля трансплантації, щоб задовільними для задоволення потреби пацієнтів, й тому наполегливо призвала держави-члени приймати міри щодо захисту найбільш бідніших та уразливих груп від "трансплантаційного туризму" та продажу тканин і органів людини, у тому числі приділяти увагу більш важливій проблемі - міжнародній незаконній торгівлі тканинами та органами людини.

Варто відмітити, що всі відповідні аспекти запобігання та протидії торгівлі людьми з метою вилучення органів викладені у Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми та в Протоколі ООН про торгівлю людьми. Дані документи носять фундаментальний характер та всебічно охоплюють основні питання - від кримінального переслідування до надання допомоги та захисту - тим самим покриваючи три основні напрями - запобігання, захист та переслідування, котрі мають основоположний характер для ефективного питання про боротьбу з торгівлею людьми з метою вилучення у них органів або тканин. Дані юридично зобов'язуючі міжнародні документи розглядають всі важливі аспекти та містять основні норми боротьби з торгівлею людьми з метою вилучення органів. В заходах, котрі були передбачені в Конвенції Ради Європи СДСЕ № 197, розглядаються питання надання допомоги жертвам та забезпечення захисту жертв.

Отже, основними віктимологічними аспектами зазначених документів є: 1)заборона торгівлі людськими органами; 2)необхідність захисту прав як донора, так і реципієнта; 3)незалежність обсягу медичної допомоги від того, чи пацієнт є потенційним донором, чи ні; 4)необхідність констатації смерті донора мінімум двома незалежними лікарями, які не беруть участі у проведенні трансплантації, та деякі ін. Таким чином, зазначені аспекти, в основному, базуються на засадах презумпції незгоди крізь призму чіткої регламентації згоди особи чи інших нормативно визначених осіб на вилучення органів.

Виходячи з вищенаведеного необхідно зазначити, що основними аспектами, що стосуються віктимологічного захисту осіб, які можуть бути жертвами незаконного вилучення органів та тканин, яких повинні додержуватися всі Європейські держави і, що спрямовані на запобігання незаконній торгівлі органами і тканинами людини є: заборона торгівлі людськими органами, такі як: - необхідність захисту прав як донора, так і реципієнта; - незалежність обсягу медичної допомоги від того, чи пацієнт є потенційним донором, чи ні; - необхідність констатації смерті донора мінімум двома незалежними лікарями, які не беруть участі у проведенні трансплантації. Зазначені аспекти також мають бути враховані у всіх випадках юридичного регулювання захисту прав та свобод людини.